

Celsus, *De geneeskunst*. Ingeleid, vertaald en noten voorzien door John Nagelkerken, Julius Roos, Theo van de Wiel (†), Jacqueline König. Uitg. Damon, 2017. 495 p. ISBN 978 94 6340 0978 € 39,90

Romeinse geneeskunst

De Romeinse auteur Aulus Cornelius Celsus schreef tijdens een van de bloeiperioden van de Latijnse letter-

kunde, in de eerste eeuw na Christus. Ook bezigde hij keurig, klassiek Latijn in een neutrale stijl en is er van zijn werk veel bewaard: niet minder dan acht boeken. Toch wordt hij vrijwel

niet gelezen en is zelfs zijn naam bij velen onbekend. Dat komt zonder twijfel door zijn onderwerp: de antieke geneeskunde. Dat levert niet alleen prozaïsche en technische stof op, maar vormt ook nog eens een domein dat traditioneel wordt ingenomen door de Grieken, aangevoerd door de legendarische Hippocrates (5de/4de eeuw v.Chr.), aan wie een groot aantal medische traktaten is toegeschreven. Toch is Celsus' werk de moeite alleszins waard. Hij geeft, heel Romeins, een overzicht van alle beschikbare kennis in relatief kort bestek. Dat maakt zijn werk nuttig voor wie het omvangrijke terrein eens wil overzien. Bovendien schrijft hij een terdege gestructureerd werk, met een drievoudige hoofdingeling (A leefregels en dieet; B farmacie; C chirurgie) met per onderdeel weer een logische onderverdeling, bijvoorbeeld tussen algemene behandelwijzen en de aanpak van specifieke lichaamsdelen. Het boek eindigt met een overzicht van het bottenstelsel, en wordt voorafgegaan door een methodische inleiding, waarin de verschillende antieke medische 'scholen' de revue passeren en Celsus ook zelf positie kiest. Het geheel is minstens als antieke oefening in wetenschappelijk denken interessant. Verder is de auteur precies en consciëntieus en levert zijn werk onvermijdelijk ook nog allerlei grappige (of morbide) weetjes op. Redenen genoeg zijn Latijnse *Geneeskunst* eens open te slaan. Dat kan vanaf nu voor het eerst in een complete Nederlandse vertaling. (Voorheen verschenen alleen incidenteel en verspreid fragmenten van het werk in het Nederlands). De vertaling is verzorgd door een ervaren vertaler, John Nagelkerken, twee internisten (Julius Roos en Theo van de Wiel) en een classica met antieke geneeskunde als specialisme (Jacqueline König). Samen staan zij garant voor een stuk teamwork, dat een overtuigende en op alle vlak betrouwbare indruk maakt. De vertaling werpt qua stijl geen onnodige barrières op en laat zich zonder veel moeite lezen. Het boek is fraai gebonden uitgegeven, wat het eens te meer tot een genoegen maakt in het gebruik. Een uitvoerige zakenindex levert goede diensten voor wie gericht naar iets op zoek is.

Toch is er wel een probleem. De schrijver Celsus blijft min of meer een mysterie. Was hij professioneel arts of bevlogen hobbyist? En voor wie schreef hij zijn boek eigenlijk? Als handboek voor artsen? Doe-het-zelfboek voor landeigenaren?

Of was het vooral een intellectuele exercitie voor hoger opgeleiden? Niemand kan het met zekerheid zeggen. En iets van deze fundamentele onduidelijkheid is als het ware overgegaan op de vertaling. Wie de vertalers zijn is gelukkig voldoende bekend, maar de doelgroep van deze vertaling is net zo min scherp afgebakend als die van het origineel. Classici missen over het algemeen de nodige medische basiskennis om Celsus' analyses op waarde te schatten. Ja, dat *aderlaten* als medisch middel niet meer zo'n goed idee is zullen de meesten wel beseffen, maar hoe zit het bijvoorbeeld met de aanpak van uiterlijke aandoeningen middels kruiden en planten? Ik dacht bij Celsus' aanwijzingen regelmatig: 'dat zou best eens te proberen zijn', zonder dat ik mij nu meteen aan experimenten durf te wagen. De goed twintig pagina's voetnoten (waarvan ongeveer de helft pure verwijzingen) leveren domweg niet genoeg informatie om hierin verder te komen. Moderne medici, aan de andere kant, zullen op flink wat punten kennis van de antieke cultuur te kort komen. Want ook daarvan wordt weinig nader toegelicht. Ik denk dat de vertalers er goed aan hadden gedaan expliciet te kiezen voor een bepaalde doelgroep (of voor verschillende doelgroepen) en de annotatie daarop aan te passen. Nu is de lezer in belangrijke mate aan zichzelf overgeleverd. Het gaat hier niet om een literaire tekst die min of meer 'voor zichzelf' moet kunnen spreken. Meer toegevoegde informatie, linksom of rechtsom, was hier dus wel op zijn plaats geweest.

Niettemin, ook zonder zulke extra's is de vertaling heel welkom. Opnieuw is een wat vergeten Romeinse auteur op een goede manier voor de Nederlandstalige lezer ontsloten. De uitgave is het resultaat van jarenlang werk, en de grote zorg en aandacht blijken ook in de mooie, rustige vormgeving. Een prima cadeau voor moderne artsen. Helemaal als die in ruil daarvoor uitleggen in hoeverre Celsus' aanwijzingen nog kunnen gelden! Zo was ik gecharmeerd van de passage waarin Celsus aangeeft dat je bepaalde patiënten zou moeten *wiegen* (op een schip, in een wagen, of door een bed heen en weer te bewegen; p. 103-104). Dat lijkt me het proberen sowieso wel een keer waard.

Vincent Hunink